

МОНГОЛ УЛСЫН
ХУУЛЬ ЗҮЙ, ДОТООД ХЭРГИЙН
САЙДЫН ТУШААЛ

2017 оны 04 сарын 04 өдөр

Дугаар А/73

Улаанбаатар хот

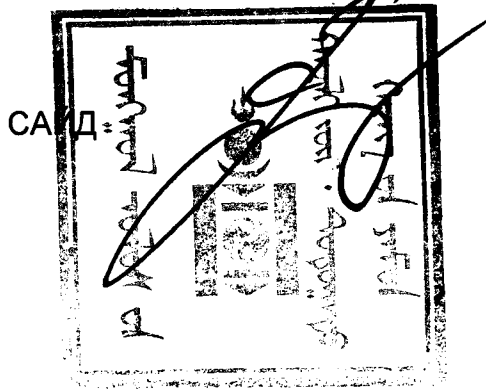
Хөтөлбөр, журам батлах тухай

Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуулийн 44 дүгээр зүйлийн 44.5 дахь хэсэг, Согтуурах, мансуурах донтой өвчтэй этгээдийг захиргааны журмаар албадан эмчлэх, албадан хөдөлмөр хийлгэх тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.8 дахь хэсгийг тус тус үндэслэн ТУШААХ нь:

1.“Зан үйлд нөлөөлөх албадан сургалтын хөтөлбөр”-ийг нэгдүгээр хавсралтаар, “Зан үйлд нөлөөлөх албадан сургалтын журам”-ыг хоёрдугаар хавсралтаар тус тус баталсугай.

2.Энэхүү журмыг мөрдөж ажиллахыг Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ерөнхий газар /Ц.Амгаланбаяр/, Цагдаагийн ерөнхий газар /Ө.Энхтөр/-т тус тус даалгасугай.

3.Журмын хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг Хууль зүй, дотоод хэргийн яамны Бодлогын хэрэгжилтийг зохицуулах газар /Э.Энхтуяа/-т даалгасугай.

С.БЯМБАЦОГТ

Хууль зүй доторд хэргийн сайдын 2017
оны 04 дугаар сарын 04 ны өдрийн 1/73
дугаар тушаалын нэгдүгээр хавсралт

ЗАН ҮЙЛД НӨЛӨӨЛӨХ АЛБАДАН СУРГАЛТЫН ХӨТӨЛБӨР

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

1.1. Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хууль, Гэр бүлийн тухай хууль болон сэтгэл зүй, зан үйлийн өөрчлөлтийн хосолмол онолын загваруудыг тус тус удирдлага болгоно.

1.2. Захиргааны журмаар баривчлах шийтгэл хүлээсэн этгээдэд албадан сургалт явуулах, эрхийг нь хязгаарласан орчинд сөрөг зан үйл, хандлагыг өөрчлөхөд чиглэсэн сургалтыг зохион байгуулж, нөлөөллийн арга хэмжээг хэрэгжүүлэх нь нийгмийн хэрэгцээ шаардлагад нийцэх болно.

Хоёр. Хэрэгцээ, шаардлага

2.1. Хорих ял болон захиргааны журмаар баривчлах шийтгэл хүлээсэн этгээдийн /цаашид "оролцогч"-ийн гэх/ зан үйл, сэтгэл зүйн чиг хандлагад нөлөөлөх, дахин хүчирхийлэл үйлдэхээс урьдчилан сэргийлэх, нийгмийн хариуцлагатай, ухамсарт иргэн болж төлөвшүүлэх, хүмүүжүүлэхийн тулд зан үйлд нөлөөлөх хөтөлбөр боловсруулж, сургалт явуулах шаардлагатай.

Гурав. Зорилго

3.1. Хорих ял болон захиргааны журмаар баривчлах шийтгэл хүлээсэн этгээдийг гэмт хэрэг, зөрчил үйлдэхээс урьдчилан сэргийлэх, гэр бүлийн тогтвортой байдал, тэдний мэдлэг боловсролыг дээшлүүлэх, сэтгэл зүйн тогтвортой байдлыг хангах, өөрийгөө тайвшруулах чадвартай, амьдралын эерэг хандлага, зөв дадал, бодол санаатай иргэн болгон төлөвшүүлэхэд энэхүү хөтөлбөрийн зорилго оршино.

Дөрөв. Удирдлага, зохион байгуулалт

4.1. Хөтөлбөрийг Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ерөнхий газар, Цагдаагийн ерөнхий газрын харьяа нэгжүүд хариуцан зохион байгуулна.

4.2. Сургалтыг төрийн болон төрийн бус байгууллагатай гэрээ байгуулан хамтран ажиллаж болно.

4.3 Энэ журмын 4.1-д заасан байгууллагууд нь хорих ял болон захиргааны журмаар баривчлах шийтгэл хүлээсэн этгээдийг сургах нөхцөлөөр ханган, тэдэнд дэмжлэг үзүүлж, сэтгэл зүйн тогтвортой байдлыг хангах, гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэгчийн зан үйлд нөлөөлөх сургалтад идэвхтэй оролцуулах үүргийг тус тус гүйцэтгэнэ.

Тав. Сургалтын хөтөлбөрийн зорилт

5.1. Хөтөлбөрийн зорилгыг хангах ажлын хүрээнд дараах зорилтуудыг хэрэгжүүлнэ.

5.1.1. оролцогчийн зан үйлд нөлөөлөх сургалтын хөтөлбөр, төлөвлөгөөг мэргэжлийн байгууллагатай хамтран боловсруулах;

5.1.2. шүүхээс албадан сургалтад хамруулахаар заасан хугацааг харгалзан сургалтыг явуулах;

5.1.3. албадан сургалт явуулах орчин нөхцөлийг бүрдүүлэх;

5.1.4. сургалт явуулах алба хаагчдыг мэргэшүүлэх, гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх чиг үүрэг бүхий алба хаагчдын ур чадварыг хөгжүүлэхэд чиглэгдсэн сургалтад тус тус тогтмол хамруулах;

5.1.6. оролцогчид сэтгэл зүйн болон амьдрах ухааны боловсрол олгон зөв бодол санаа, өөрийгөө хөгжүүлэх чадвартай, эерэг сэтгэлгээтэй болгох;

5.1.7. сэтгэл зүйн тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэх, амьдралын эрүүл хэв маяг, хэм хэмжээг төлөвшүүлэх;

5.1.8. сургалтын явц, үр дүнд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийх ажлыг зохион байгуулах.

Зургаа. Сургалтын алсын хараа

6.1. Сургалтын алсын хараа нь Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хууль, тогтоомжоор хүлээсэн үүргийг хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэхүйц байна. Үүнд:

6.1. сургалтын үйл ажиллагаа бодит үр дүнтэй байх;

6.2. сургалтыг явуулах алба хаагч нь мэдлэг чадвартай, мэргэшсэн байх;

6.3. алба хаагчийн мэдлэгийг ур чадвар болгон хувиргах замаар байгууллагын ажлыг тодорхой үр дүнд хүргэх.

6.4. Сургалтад хамрагдсан этгээдийн зан үйлд нөлөөлөх замаар гэмт хэрэг, зөрчил үйлдэхээс урьдчилан сэргийлэх.

Долоо. Сургалтын хэлбэр, хэрэглэгдэхүүн

7.1. Сургалтын хэлбэр

7.1.1. ганцаарчилсан сургалт;

7.1.2. бүлгийн сургалт;

7.1.3. хосолсон сургалт гэсэн хэлбэртэй байна.

7.2. Сургалтыг дараах хэрэглэгдэхүүн, техник хэрэгслийг ашиглан зохион явуулна.

7.2.1. компьютер;

7.2.2. проектор;

7.2.3. ном, гарын авлага, бусад материал;

7.2.4. хөгжим, дүрс бичлэг;

7.3. Бясалгалын сургалтын өрөө, байрыг эрүүл ахуйн болон бусад шаардлага хангахаар тохижуулах.

Найм. Сургалтын төрөл

8.1. Зан үйлд нөлөөлөх сургалт нь дараах төрлүүдтэй байж болно:

8.1.1. Сэтгэл зүйн сургалт:

8.1.1.а. архинд донтолт, болон түүний хор уршгийн талаар;

8.1.1.б. хүчирхийлэл үйлдэх зан үйлийг хэрхэн зохицуулах;

8.1.1.в. уур бухимдлыг хэрхэн зохицуулах, стрессийг даван туулах;

8.1.1.г. харилцах ур чадвараа дээшлүүлэх;

8.1.1.д. бэлгийн хүчирхийлэл үйлдэгчийн зан үйлд нөлөөлөх;

8.1.1.е. өөрийн үнэлэмжийг дээшлүүлэх;

8.1.1.ё. хүчирхийллээс үүдэх хүүхдийн сэтгэл зүйн асуудал, сөрөг үр дагавар;

8.1.1.ж. гэр бүлийн сэтгэл зүйг төлөвшүүлэх

8.1.2. Эрх зүйн сургалтыг Гэр бүлийн тухай хууль, Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хууль, Хүүхдийн эрхийн тухай, Хүүхэд хамгааллын тухай хууль, Зөрчлийн тухай хууль, Эрүүгийн хууль болон холбогдох бусад хууль тогтоомжоор явуулна.

8.1.3. Бясалгалын сургалтыг эрх бүхий байгууллагын даргын тушаалаар баталсан сургалтын хөтөлбөр, төлөвлөгөөний дагуу зохион байгуулж, явуулна.

8.1.4. Тухайн оролцогчийн зан үйлийн өөрчлөлтөд тохирсон сэтгэл зүйн сургалтыг эрх зүйн сургалттай хослуулан явуулна.

8.1.5. Оролцогчийн хувийн байдал, үйлдсэн гэмт хэрэг, зөрчлийн шинжийг харгалзан тэдний сэтгэл зүйн онцлогт тохирсон хэд хэдэн сургалтыг хослуулан явуулна.

8.1.6. Хөтөлбөрийн 8.5-д заасан сургалтыг хослуулан явуулахдаа хамтран ажиллаж буй төрийн болон төрийн бус байгууллагуудаар гүйцэтгүүлж болно.

Ес. Хөтөлбөрт тусгагдсан сургалтын хугацаа

9.1. Баривчлагдсан оролцогчийн зан үйлд нөлөөлөх сургалтын хөтөлбөрт тусгагдсан сургалтыг шүүхээс тогтоосон албадан сургалтын цагтай уялдуулан харилцан адилгүй тогтоож болно.

9.2. Сургалт тус бүрийн үргэлжлэх хугацаа:

д/д	Сургалтын сэдэв	Хичээлийн цаг /60 минут/
1.	Сэтгэл зүйн сургалт	16-41
	- архинд донтолт, болон түүний хор уршгийн талаар	
	- хүчирхийлэл үйлдэх зан үйлийг хэрхэн зохицуулах	
	- уур бухимдлыг хэрхэн зохицуулах	
	- харилцах ур чадвараа дээшлүүлэх	
	- бэлгийн хүчирхийлэл үйлдэгчийн зан үйлд нөлөөлөх	
	- өөрийн үнэлэмжийг дээшлүүлэх	
	- хүчирхийллээс үүдэх хүүхдийн сэтгэл зүй	
- гэр бүлийн сэтгэл зүйг төлөвшүүлэх		
2.	Эрх зүйн сургалт	5-10
	- Гэр бүлийн тухай хууль, Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хууль, Хүүхдийн эрхийн тухай, Хүүхэд хамгааллын тухай хууль;	
	- Зөрчлийн тухай хууль, Эрүүгийн хууль	
	- Бясалгалын сургалт	2-5
Сургалтын нийт цаг		23-56 цаг

9.3. Нэг удаагийн ганцаарчилсан болон бүлгийн сургалтын үргэлжлэх дундаж хугацаа 45 минутаас ихгүй байна. Харин шаардлагатай тохиолдолд бүлгийн сургалтыг 90 минутаас ихгүй байхаар явуулна.

Арав. Сургалтын санхүүжилт

10.1. Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг дараах эх үүсвэрээс санхүүжүүлнэ.

10.1.1. улсын төсөв;

10.1.2. төрийн болон төрийн бус байгууллагын санхүүжилт;

10.1.3. байгууллагын дотоод орлого.

Арван нэг. Хөтөлбөрийн хүрэх үр дүн

11.1. Хөтөлбөрт дараах үнэлгээг хийнэ.

11.1.1. оролцогчдод нөхцөл байдлын үнэлгээг сургалтын эхэнд үнэлсэн байх;

11.1.2. хөтөлбөр дуусмагц төгсгөлийн үнэлгээ хийсэн байх.

11.2. Хөтөлбөрийн үр дүнг тооцохдоо зан үйлийг өөрчлөх хосолмол-онолын загварыг ашиглан зан үйлийн өөрчлөлтийн үе шатыг оновчтой тодорхойлж,

хөтөлбөрийн эхэн болон төгсгөлд үнэлсэн үнэлгээг харьцуулан гаргана. Зан үйл өөрчлөгдөх дараах 5 үе шатыг харгалзан үзнэ.

11.2.1. бодолгүй байх үе;

11.2.2. бодож эргэцүүлэх үе;

11.2.3. бэлтгэл үе;

11.2.4. үйлдэл хийх үе;

11.2.5. хэвших үе.

11.3. Оролцогчийн зан үйлд илрэн гарах үр дүн:

11.3.1. бусдад хор хохирол учруулсан зан үйлдээ дүгнэлт хийж, өөрийн буруутай үйлдлийг ухамсарласан байх;

11.3.2. эрсдэлтэй зан үйлийг бууруулах, зохицуулах, засч сайжруулахад чадварыг эзэмшсэн байх;

11.3.3. зан үйлээ өөрчлөх итгэл үнэмшил нэмэгдэх, эрсдэлгүй шинэ зан үйлд суралцах оновчтой шийдвэр гаргах, өөрийгөө дайчлан ажиллах чадварыг эзэмшсэн байх;

11.3.4. уур бухимдлаа хянах, бууруулах, зохистой илэрхийлэх арга замд суралцсан байна;

11.3.5. өөрийгөө бодитойгоор үнэлж, бусдад зөв зохистойгоор илэрхийлж сурах, өөртөө зөв хандаж, нийгмийн нөлөөлөл дунд биеэ зөв авч явах арга замд суралцсан байна,

11.4. Оролцогч нь зан үйлд нөлөөлөх сургалтад бүрэн хамрагдаж, гэр бүлийн хүчирхийллээс ангид байх ухамсар суусан байна.

11.5. Этгээд нь зан үйл нөлөөлөх албадан сургалтад бүрэн хамрагдсанаар сургалт дуусгавар болж, үр дүнд хүрсэн байна.

---oOo---

ЗАН ҮЙЛД НӨЛӨӨЛӨХ АЛБАДАН СУРГАЛТЫН ЖУРАМ

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

1.1. Хорих ял болон захиргааны журмаар баривчлах шийтгэл хүлээсэн этгээдийн зан үйлд нөлөөлөх албадан сургалт /цаашид “албадан сургалт” гэх/-ыг зохион байгуулахад Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хууль болон холбогдох хууль тогтоомжийг удирдлага болгоно.

1.2. Энэхүү журмаар хорих ял болон захиргааны журмаар баривчлах шийтгэл хүлээсэн этгээд /цаашид “оролцогч” гэх/-д албадан сургалтыг зохион байгуулахтай холбогдсон харилцааг зохицуулна.

1.3. Албадан сургалт нь шийтгэл хүлээсэн этгээдийн зан үйлд нөлөөлөх, гэмт хэрэг, зөрчил давтан үйлдэхээс урьдчилан сэргийлэх, түүний хор уршгийг ойлгуулахад чиглэсэн байна.

Хоёр. Албадан сургалтын зохион байгуулалт

2.1. Албадан сургалтыг Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуулийн 44 дүгээр зүйлийн 44.4-д заасны дагуу хорих ял болон нийслэлд захиргааны журмаар шийтгэл хүлээсэн этгээдэд Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллага /цаашид “хорих анги, Баривчлах төв” гэх/, орон нутагт захиргааны журмаар шийтгэл хүлээсэн этгээдэд Цагдаагийн байгууллага /цаашид “Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх нэгж” гэх/ тус тус зохион байгуулна.

2.2. Сургалт хариуцсан ажилтан, багш /цаашид “сургалтын ажилтан” гэх/ шийтгэл хүлээсэн этгээдийн зөрчлийн шинж байдлаас хамаарч сургалтын төлөвлөгөөг боловсруулах бөгөөд хорих анги, Баривчлах төв, Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх нэгжийн дарга баталж, хяналт тавина.

2.3. Албадан сургалтын төлөвлөгөө нь дараах бүтэцтэй байна.

2.3.1. сургалтын сэдэв;

2.3.2. сургалтын цаг;

2.3.3. сургалтын үргэлжлэх хугацаа;

2.3.4. сургалт явуулах багш.

2.4. Энэ журмын 2.1-д заасан байгууллага нь төрийн бус байгууллагатай гэрээ байгуулан хамтран ажиллаж болно.

Гурав. Албадан сургалтын төрөл, хугацаа

3.1. Албадан сургалт нь дараах төрөлтэй байна:

3.1.1. ганцаарчилсан;

3.1.2. бүлгийн;

3.1.1. бусад.

3.2. Албадан сургалтын 1 цагийг 60 минутаар тооцох бөгөөд үргэлжлэх хугацаа нь едөрт 4 цагаас дээшгүй, долоо хоногт 16 цагаас доошгүй байна.

Дөрөв.Албадан сургалтад тавигдах шаардлага

4.1.Албадан сургалт дараах шаардлагыг хангасан байна:

4.1.1. ганцаарчилсан болон бүлгийн сургалт явуулах танхимтай байх;

4.1.2. оролцогчдыг сургалтын хэрэглэгдэхүүнээр хангасан байх;

4.1.3. бясалгалын өрөөтэй байна.

4.2.Оролцогчийн үйлдсэн гэмт хэрэг, зөрчлөөс хамаарч албадан сургалтыг ялгамжтай байдлаар зохион байгуулна.

Тав.Албадан сургалтад хамрагдах оролцогчийн эрх, үүрэг

5.1. Албадан сургалтад хамрагдах оролцогч дараах үүрэг хүлээнэ:

5.1.1. албадан сургалтын журмыг дагаж мөрдөх;

5.1.2. албадан сургалтын үйл ажиллагаанд хүндэтгэлтэй хандаж, сургалтад бүрэн хамрагдах;

5.1.3. сургалтын ажилтан, алба хаагчийн тавьсан хууль ёсны шаардлагыг биелүүлэх;

5.1.4. сургалтын хэрэглэгдэхүүнийг зориулалтын дагуу ашиглах.

5.1.5. оролцогч дахин гэмт хэрэг, зөрчил гаргавал түүнээс үүдэн гарах үр дагавар, хор уршгийн талаар ойлголт эзэмшүүлсэн байх.

5.2. Албадан сургалтад хамрагдах оролцогч дараах эрх эдэлнэ:

5.2.1. сургалтын үргэлжлэх хугацаа, ач холбогдлын талаар мэдээлэл авах;

5.2.2. сургалттай холбоотой ном, сэтгүүлийг авч ашиглах;

5.2.3. гадаадын иргэн, харааны болон сонсголын бэрхшээлтэй этгээдийн хүсэлтээр хэлмэрч, орчуулагчийг оролцуулах;

Зургаа.Сургалтын ажилтны эрх, үүрэг

6.1. Сургалтын ажилтан нь дараах эрхийг эдэлнэ:

6.1.1. сургалтад оролцогчдод хууль ёсны шаардлага тавих;

6.1.2. албадан сургалтад хамрагдаж буй этгээдийг үнэлж, дүгнэх;

6.1.3. аюулгүй байдлаа хангуулах.

6.2. Сургалтын ажилтан нь дараах үүрэг хүлээнэ:

6.2.1. сургалтыг хөтөлбөрийн хүрээнд батлагдсан хуваарийн дагуу зохион байгуулах;

6.2.2. албадан сургалтад хамрагдсан оролцогчийн үнэлгээ, сургалт явуулсан тухай тайланг хорих анги, баривчлах төв, Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх нэгжийн даргад тус тус хүргүүлнэ;

6.2.3. албаны болон оролцогчийн хувийн мэдээллийг бусдад задруулахгүй байх;

6.2.4. оролцогчтой хувийн харилцаа тогтоохгүй байх;

6.2.5. албадан сургалт дууссаны дараа оролцогчоос сургалтын талаарх санал авах;

Долоо. Байгууллагын эрх, үүрэг

7.1. Эрх бүхий байгууллага нь дараах эрх, үүрэг хүлээнэ:

7.1.1. сургалтын орчин бүрдүүлж, аюулгүй байдлыг хангах;

7.1.2. оролцогчдыг албадан сургалтад бүрэн хамруулах;

7.1.3. оролцогч нь энэ журмын 5.1-д заасан үүргээ биелүүлээгүй бол холбогдох арга хэмжээг авах;

7.1.4. сургалтын талаар нэгдсэн тоо бүртгэл хөтөлж, сургалтын тайлан мэдээг хагас, бүтэн жилээр гаргаж, Хууль зүй, дотоод хэргийн яаманд хүргүүлнэ;

7.1.6. сургалтын талаар гадаад, дотоод байгууллагатай харилцах

Найм. Албадан сургалтад хамруулах

8.1. Эрх бүхий байгууллагын ажилтан /нийгмийн ажилтан, сэтгэл зүйч сургалтын ажилтан/ албадан сургалтад хамрагдах шийтгэл хүлээсэн этгээдийг 24 цагийн дотор бүртгэлд хамруулж, түүнд сургалтад хамрагдах талаар танилцуулж, баталгаажуулна.

8.2. Энэ журмын 8.1-д заасан ажилтан албадан сургалтад хамрагдах шийтгэл хүлээсэн этгээдийн сургалтад хамрагдаж буй байдал, түүний оролцоо, ирцийн талаар тэмдэглэл үйлдэнэ.

8.3. Албадан сургалтыг шүүхээс оногдуулсан шийтгэл, ялын хугацаанд багтаан явуулна.

8.4. Албадан сургалтад хамрагдах оролцогчийн талаарх бүртгэлийг нийслэлд Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ерөнхий газрын харьяа хорих анги, Баривчлах төв, аймаг, орон нутагт тухайн нутаг дэвсгэрийн Цагдаагийн байгууллага хариуцан хөтөлнө.

Ес. Албадан сургалтад хамруулж дууссанд тооцох

9.1. Энэ журмын 8.1-д заасан ажилтан дараах үндэслэлээр албадан сургалтад хамруулж дууссанд тооцно:

9.1.1. шүүхээс тогтоосон цагийн албадан сургалтад хамрагдсан;

9.1.2. албадан сургалтад хамрагдах шийтгэл хүлээсэн этгээд нас барсан,

9.1.3. гэмт хэрэг үйлдэж, шүүхийн шийтгэх тогтоол гарсан;

Арав. Хүлээлгэх хариуцлага

10.1. Албадан сургалтыг хэрэгжүүлж буй алба хаагч энэхүү журмыг зөрчсөн бол Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай, Цагдаагийн байгууллагын тухай хуульд заасны дагуу хариуцлага хүлээлгэнэ.

10.2. Албадан сургалтад хамрагдах шийтгэл хүлээсэн этгээд албан тушаалтны хууль ёсны шаардлага, шүүхээс хүлээлгэсэн үүргийг биелүүлээгүй бол Зөрчлийн тухай хуульд /Захиргааны харицлагын тухай хууль/ заасны дагуу хариуцлага хүлээлгэнэ.

10.3. Энэ журмын 2.4-т заасан байгууллага, албан тушаалтан гэрээнд заасан үүргийг биелүүлээгүй тохиолдолд гэрээг цуцална.

Арваннэг. Бусад

11.1. Албадан сургалтыг явуулах зардлыг "Зан үйлд нөлөөлөх албадан сургалтын хөтөлбөр"-ийн 10 дугаар зүйлд заасны дагуу санхүүжүүлнэ.

11.2. Оролцогч сургалтын хэрэглэгдэхүүнийг эвдэж гэмтээсэн, хэвийн ажиллагааг алдагдуулсан тохиолдолд нөхөн төлүүлнэ.